

Selvitys sosiaalipalvelujen valvonnasta vuonna 2021 ja suunnitelma vuodelle 2022

Kuopion kaupungin perusturvan- ja terveydenhuollon palvelualue vastaa sosiaalipalvelujen järjestämisestä kuntalaisille. Palveluita tuotetaan kaupungin omana toimintana, yksityisten palveluntuottajien ostopalveluna ja palvelusetelillä. Lisäksi kuntalaisilla on mahdollisuus ostaa itsemaksettavia sosiaalipalveluita kaupungin hyväksymiltä palveluntuottajilta. Kuntalaisen näkökulmasta palvelujen on oltava yhdenvertaisia ja turvallisia palvelun järjestämistavasta huolimatta.

Sosiaali- ja terveystalouden valvonnasta vastaa perusturva- ja terveyslautakunta. Käytännössä Kuopion kaupungin omissa, sosiaalipalveluja tuottavissa yksiköissä valvonta on toteutunut yksiköiden omavalvontana, poikkeuksena vanhusten asumispalvelut ja kotihoito. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvontaa suorittavat kaupungin valvontatarkastajat yhteistyössä vanhus-, vammais- ja lapsiperhepalveluiden sekä aikuisosiaalityön kanssa. Yhteistyötä valvonnassa tehdään myös valvontatarkastajien ja aluehallintoviraston sekä Valviran kesken.

Valvontatarkastajat toimivat perusturvan palvelualueen johdon tukipalveluissa. Päävastuut valvonnassa jakautuvat seuraavasti: Kauko Pursiainen, vanhus- ja vammaispalvelut ja Hanna Leinonen, lapsiperheiden ja aikuisten sosiaalipalvelut, Heidi Kärkkäinen Kuopion kaupungin sosiaalipalveluja tuottavien yksiköiden valvonta, kotihoito ja vanhusten asumispalvelut. Valvontatarkastajien tehtäväkuvaan kuuluu varsinaisen valvontatyön lisäksi sosiaalipalveluja tuottavien yritysten ohjaus ja neuvonta.

Kuopion kaupungin valvontatarkastajien toteuttamaa valvontaa ohjaavat alueellisten tarpeiden lisäksi Valviran linjaamat kansalliset painopistealueet. Meneillään olevan sote-uudistuksen, muiden lainsäädäntömuutosten ja koronapandemian vuoksi valvontakohteita ei ole tarkoituksenmukaista määritellä täsmällisesti useiksi vuoksi eteenpäin. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen muutokset heijastuvat myös valvontaan. Vuoden 2022 painopisteet sosiaalipalveluissa ovat ikäihmisten kotiin annettavien palvelujen valvonta ja lastensuojelun sijaishuolto. Vammaispalveluissa ja kehitysvammahuollossa on tulossa merkittävä lakimuutos lähivuosina, joka voi vaikuttaa palveluihin erityisesti kehitysvammaisten kohdalla. Lakiuudistuksen myötä kehitysvammalaki ja vammaispalvelulaki yhdistyvät ja varsinainen erityishuolto nykyisen mukaisena lakkaa. Lakiuudistuksen on arvioitu toteutuvan vuonna 2022.

Sosiaalipalvelujen valvontaa tehdään asiakaskohtaiseen valvontana, omavalvontana, etukäteisvalvontana, suunnitelmallisena valvontana ja reaktiivisena valvontana. Valviran valvontaohjelmassa viranomaisvalvonnan painopisteeksi on otettu toimintayksiköiden omavalvonnan edistäminen, tukeminen ja varmistaminen.

Asiakaskohtainen valvonta

Asiakaskohtaisella valvonnalla tarkoitetaan asiakkaiden vastuutyöntekijöiden tekemää valvontaa asiakasprosessissa. Asiakaskohtaisen valvonnan pohjana on suurelta osin asiakkaalta itseltään ja hänen läheisiltään tai yhteistyökumppaneilta saatava palaute. Asiakkaan luottamuksellinen suhde vastuutyöntekijään on tärkeä edellytys sille, että asiakas pystyy antamaan palautetta saamastaan palvelusta. Mikäli asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun, voi hän halutessaan tehdä myös muistutuksen, tai kantelun asiasta. Muistutukset ja kantelut voivat siis myös käynnistää valvontaprosessin. Saamaansa palveluun tai kohteluun tyytymätön asiakas, tai hänen läheisensä, voi halutessaan saada apua muistutuksen/ kantelun laatimiseen sosiaaliamiehenä. Kuopion kaupungin sosiaaliamies on Antero Nissinen.

Oma- ja omavalvonta

Sosiaalipalvelujen valvonnassa korostuu palveluntuottajien oma vastuu toiminnan asianmukaisuudesta ja tuottamiensa palvelujen laadusta sekä asiakasturvallisuudesta. Sosiaalipalveluja tuottavien toimintayksiköiden on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka avulla asiakkaan palveluissa esiintyvät epäkohdat ja palvelun onnistumisen kannalta riskiä aiheuttavat tilanteet pystytään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan nopeasti. Oma- ja omavalvonnassa yksikön palveluprosesseja arvioidaan laadun ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Toiminnan on perustuttava näyttöön sekä hyviin hoito- ja hoivakäytäntöihin. Toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Oma- ja omavalvontasuunnitelman tulee olla toimintayksikkökohtainen ja sen laatimisessa tulee kuulla myös yksikön henkilöstöä. Oma- ja omavalvontasuunnitelmaan tulee sisällyttää henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus heidän havaitsemistaan epäkohdista tai puutteista.

Etukäteisvalvonta

Valvontatarkastajat suorittavat sosiaalipalvelujen etukäteisvalvontaa palveluntuottajien rekisteröintiin/ lupaprosesseihin liittyvien. Etukäteisvalvonnassa valvontatarkastaja antaa sijaintikunnan lausunnon aluehallintovirastolle/ Valviralle palveluntuottajasta ja hänen tuottamastaan palvelusta. Etukäteisvalvontaan kuuluu myös palvelusetelituottajiksi hakeutuvien yritysten hakemusten tarkastaminen.

Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallista valvontaa pyritään kohdentamaan Valviran valvontaohjelmassa määritellyille osa-alueille ja tunnistettuihin riskikohteisiin. Suunnitelmallisessa valvonnassa valvontakäynti ilmoitetaan etukäteen palveluntuottajalle ja käynnillä käydään läpi Valviran/ aluehallintovirastojen määrittelemät valvonnassa huomioitavat asiat ja tarkastetaan palveluntuottajan asiakirjat, kuten oma- ja omavalvontasuunnitelma, toimintasuunnitelma, lääkahoitosuunnitelma, pelastussuunnitelma ja lastensuojelulaitoksissa hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Lisäksi valvontakäynnillä kierretään yksikön toimitilat ja tehdään havaintoja niistä. Suunnitelmallisessa valvonnassa pyritään säännöllisyyteen.

Reaktiivinen valvonta

Reaktiivinen valvonta on esille nousseeseen epäkohtaan puuttumista. Reaktiivisessa valvonnassa epäkohta pyritään selvittämään palveluntuottajan kanssa mahdollisimman pian ja saamaan muutos palveluntuottajan toimintaan. Valvonnasta tiedotetaan aluehallintovirastoa sekä muita yksikköön asiakkaan sijoittaneita kuntia. Palveluntuottajaa ohjataan/ veloitetaan muuttamaan toimintaansa, mikäli epäkohta valvonnassa todennetaan ja sovitaan, millä aikavälillä asiaa seurataan. Joissakin tilanteissa valvonta siirtyy jatkettavaksi aluehallintovirastolle tai Valviralle.

Sosiaalipalvelujen valvonta vuonna 2021

Kuopion kaupungin sosiaalipalvelujen valvonta on toteutunut koronapandemia huomioon ottaen. Kuopion kaupungin ikäihmisten asumispalveluyksiköihin on tehty suunnitelmalliset valvontakäynnit syksyn ja loppuvuoden aikana lukuun ottamatta syksyllä 2021 aloittanutta Liito-oravan yksikköä. Suunnitelmallisten käyntien kohteina ovat olleet lastensuojeluyksiköt ja vanhusten asumisyksiköt. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palvelujen suunnitelmalliset valvontakäynnit on toteutettu Kuopion kaupungin käyttämiin asumisyksiköihin vuosien 2020-2021 aikana. Joulukuussa 2021 on aloitettu Kuopion kaupungin kotihoidon suunnitelmalliset valvontakäynnit. Reaktiivista valvontaa on ollut koko vuoden 2021 ajan kaikissa asiakasryhmissä. Yleisimpinä syinä on ollut hoitohenkilöstön riittävyys ja henkilöstörakenne. Vanhusten osalta esillä ovat olleet hoitajamitoitus ja hoitajien työajan jakautuminen välittömän ja välillisen asiakastyön kesken sekä lastensuojelussa rajoitustoimenpiteet, päihteet ja lasten kohtelu. Vammaispalvelujen kohteissa on noussut esille omaisten kiinnostus palvelun laatuun ja asiakkaan kohteluun. Sijaishuollon valvonnassa vertaisarviointien kehittämistä valvonnan välineenä ei ole pystytty aloittamaan vallitsevan koronavirus tilanteen vuoksi.

Suunnitelma vuodelle 2022

Vuoden 2022 valvonnan painopisteet tulevat olemaan hoitajamitoituksen valvonta tehostetussa palveluasumisessa, kotihoidon valvonta, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palvelut sekä lastensuojelun ostopalvelujen valvonta ja toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonnan kehittäminen. Vanhusten tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon hoitajamitoitus on säädetty laissa 1.10.2020 alkaen ja tulee 1.4.2023 saakka nousemaan asteittain 0,7 työntekijään/ asiakas. Vanhusten kotiin annettavien palvelujen valvonta on yksityisissä sosiaalipalveluissa keskittynyt tähän saakka etukäteisvalvontaan ja reaktiiviseen valvontaan. Vuoden 2022 aikana aloitetaan kyseisten palveluiden suunnitelmallinen valvonta. Valvonnan kannalta kotihoito ja kotipalvelu on haasteellinen alue, koska toiminta tapahtuu asiakkaan kotona, jossa apua tarvitseva asiakas ja työntekijä ovat kaksin. Kotihoidon henkilökunnan koulutuksella ja luotettavuuden varmistamisella, sekä toimivalla omavalvonnalla, on suuri merkitys palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamisessa. Lastensuojelun sijaishuollossa ammatillisten perhekotien ja lastensuojelulaitosten suunnitelmallista valvontaa jatketaan kahden vuoden valvontasyklillä kohteissa, joissa on sijoitettuna kuopiolaisia lapsia tai jotka ovat tulleet valituksi lastensuojelun ympärivuorokautisen hoidon kilpailutuksessa. Perhehoidon valvonnassa valvontatarkastaja tekee etukäteisvalvontaa perhehoitajien koulutuksen ja hyväksymiseen kautta.

Valvonta siirtyy vuoden 2023 alusta hyvinvointialueen alaisuuteen. Valmistelussa oleva valvontalaki antaa raamit tulevaisuuden valvonnalle hyvinvointialueilla.

Valvontalaki tulee koskemaan hyvinvointialueiden järjestämisen valvontaa sekä yksityisiä ja julkisia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja palveluntuottajien rekisteröintiä, toimintaedellytyksiä, omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa sekä eri viranomaisten työnjakoa. Omavalvonnan säännökset halutaan lakiin nykyistä yksityiskohtaisemmin. Laki olisi sama julkiselle ja yksityiselle sektorille. Kaikki palveluntuottajat löytyisivät samasta valvontarekisteristä, jolloin asiakkaiden ja valvojien olisi helpompi verrata palveluntuottajia. Lainsäädännön tavoitteena olisi myös purkaa päällekkäisiä tehtäviä. Kuopion kaupungin valvontatarkastajat Hanna Leinonen ja Kauko Pursiainen ovat mukana työryhmässä, joka suunnittelee Pohjois-Savon hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen valvontaa, asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä laatua. Työryhmä on aloittanut työskentelynsä syksyllä 2021 ja jatkaa valmistelua vuoden 2022 loppuun.

Raportointi

Tämä valvontasuunnitelma menee tiedoksi ja sen toteutumista arvioi Kuopion kaupungin perusturva- ja terveyslautakunta. Vuoden 2022 aikana kehitetään valvonnan raportointia tilastollisempaan muotoon

Sosiaalipalvelujen valvontaa ohjaava lainsäädäntö:

Valvontaa ja palveluiden tuottamista ohjaavat keskeisesti seuraavat säännökset:

Suomen perustuslaki 731/1999

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Kuntalaki 410/2015

Hallintolaki 434/2003

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 596/2009

Kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki 519/1977

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012

Lastensuojelulaki 417/2007

Mielenterveyslaki 1116/1990

Päihdehuoltolaki 41/1986 Perhehoitolaki 263/2015

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettu laki 159/2007

Laki sosiaalihuollon asiakasiakirjoista 254/2015

Tietosuojalaki 1050/2018

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015

Lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluilla on eri palveluihin kohdentuvia kansallisia laatusuosituksia, joiden toteutumista tarkastellaan valvontakäyntien yhteydessä.

Kuopion kaupunki

Perusturva- ja terveyslautakunta

24.05.2022

30 §

Vaikutusten arviointi

Valmistelija

Kauko Pursiainen

puh. +358 44 718 3202

Heidi Kärkkäinen

puh. +358 44 718 8212

Hanna Leinonen

puh. +358 44 718 3616

Kaija Kähkönen

puh. +358 44 748 8200

etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

Päätösehdotus

Apulaiskaupunginjohtaja Pekka Vähäkangas

Perusturva- ja terveyslautakunta merkitsee selvityksen sosiaalipalvelujen valvonnasta vuonna 2021 ja suunnitelman vuodelle 2022 tiedoksi.

Päätös

Perusturva- ja terveyslautakunta hyväksyi yksimielisesti apulaiskaupunginjohtajan ehdotuksen.

KUOPIO

Pöytäkirja

4/2022

6 (6)

Kuopion kaupunki

Perusturva- ja terveystalokunta

24.05.2022

30 §